

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО У СИСТЕМІ ПРІОРИТЕТІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Е. А. Кіреєва, к. е. н., завідувач кафедри економіки
Вінницький національний аграрний університет

Сучасні глобальні трансформації породжують необхідність зміни підходів до ведення господарських процесів та функціонування

усіх економічних систем. Концептуальний підхід, який дозволяє врахувати екологічні, економічні та соціальні наслідки господарської діяльності став рушійною силою зародження поняття сталого розвитку, яке набуло значного поширення в економічній науці країн ЄС, США та інших. Концепція сталого розвитку сьогодні набуває все більшої актуальності і для України, необхідним стає перехід від стереотипного бачення до новітніх форм ведення бізнесу та функціонування окремих секторів економіки.

Сталий розвиток економіки, в цілому, та аграрного сектору, зокрема, набуває все більш широкого трактування. Більшість науковців погоджуються, що сталий розвиток це поєднання економічного, соціального та екологічного компонентів у єдине ціле. Так, одним із підходів до визначення сталого розвитку є: “Сталий розвиток економіки – це така зміна стану національної економіки, що відображує приріст національного продукту і його якості при свочасному запобіганні негативних ефектів”. Провідною ідеєю концепції сталого розвитку є забезпечення високого рівня життя, що передбачає гармонійний розвиток екологічної і соціально-економічної сфер[1].

Реалізація концепції сталого розвитку аграрного сектору України неможлива без комплексного та виваженого підходу, здатного створити позитивні ефекти від взаємодії економічної, екологічної та соціальної складової. У той же час, особливого занепокоєння сьогодні викликає саме екологічна складова. Погіршення екологічних показників, стрімкі процеси деградації ґрунтів зумовлюють потребу застосування екологічно безпечних підходів до господарювання, таким чином, створюється необхідність екологізації аграрного виробництва та екологізації безпосередньо аграрної продукції. Важливим напрямком екологізації виробництва є виробництво органічної продукції. Органічне виробництво має цілу низку економічних, екологічних та соціальних переваг, а також цей метод завдяки виробництву та споживанню власне органічних харчових продуктів позитивно впливає на здоров'я населення.

У сучасному світі спостерігається стрімке зростання виробництва органічної сільськогосподарської продукції. За даними Науково-дослідного інституту біоземлеробства (FiBL) та Міжнародної федерації органічного сільського господарства (IFOAM), якщо у 1999 р. під органічними сільськогосподарськими культурами було зайнято 4,1 млн. гектарів землі, то у 2015 р. – 39,7 млн. На рисунку 1 представлені країни-лідери за площами, зайнятими під виробництвом органічної продукції.

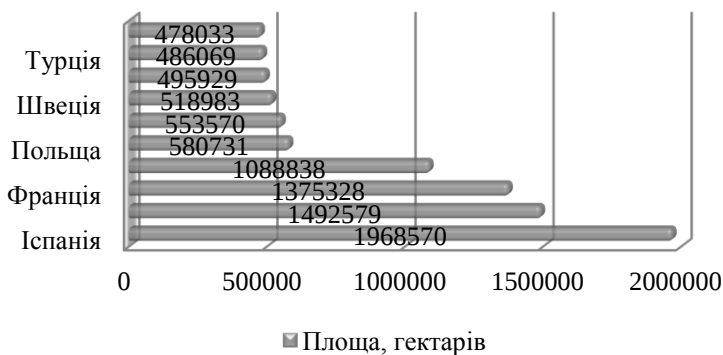

Рис. 1. Топ 10-ти країн з найбільшими земельними площами, зайнятими під органічне сільськогосподарське виробництво

Динаміку розвитку органічного виробництва можливо розглянути і на прикладі одного зі світових лідерів даного напрямку – США. Показники розвитку ринку органічної продукції представлені у таблиці 1.

Таблиця 1
Динаміка розвитку галузі органічного виробництва у США, 2014-2015 рр.

Показники	2014 рік	2015 рік	Відхилення 2015 до 2014, +/-
Ринкова вартість проданої органічної сертифікованої сільськогосподарської продукції, млрд. дол.	5,5	6,2	0,7
Ринкова вартість проданої органічної сертифікованої продукції рослинництва, млрд. дол.	3,3	3,5	0,2
Ринкова вартість проданої органічної сертифікованої продукції тваринництва, млрд. дол.	2,2	2,7	0,5
Кількість органічно сертифікованих фермерських господарств, од	12 634	12 818	184
Площа органічно сертифікованих земельних угідь, тис. га	1 474,2	1 765,2	291

Джерело: розроблено автором із використанням джерела [3].

Представлені статистичні дані свідчать, що загальна ринкова вартість органічної продукції в США у 2015 році склала 6,2 млрд. дол., що на 0,7 млрд. дол. Більше, ніж у 2014 році. Крім того, на 184 одиниці зросла кількість сертифікованих фермерських господарств, які виробляють органічну продукцію.

Тенденції до збільшення сільськогосподарських посівів органічної продукції спостерігаються і в Україні, яка ввійшла до 20-ти країн, що мають найбільші площі сертифікованих земель. Зокрема, якщо у 2012 р. їх площа становила 272 850 га, то в 2015 р. – 410 550 га (табл. 2). Збільшилась і кількість сертифікованих виробників органічної сільськогосподарської продукції. Так, коли в 2015 р. їх було 210, то наразі зареєстровано 454 оператори органічної продукції.

Таблиця 2

Загальна площа органічних с.-г. угідь та кількість органічних господарств в Україні, 2006-2015 рр.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Відхилення 2015 до 2006, +/-
Площа, тис. га	242,0	249,9	269,9	270,2	270,2	270,3	272,9	393,4	400,8	410,6	168,6
Кількість господарств	80	92	118	121	142	155	164	175	182	210	130

Більшість українських органічних господарств розташовані в Одеській, Херсонській, Київській, Полтавській, Вінницькій, Закарпатській, Львівській, Тернопільській, Житомирській областях. Українські сертифіковані органічні господарства – різного розміру – від кількох гектарів, як і в більшості країн Європи, до декількох тисяч гектарів ріллі.

Дослідження Федерації органічного руху України свідчать, що сучасний внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні почав розвиватись з початку 2000-х років, склавши: у 2006 році – 400 тис. євро, у 2007 році – 500 тис. євро, у 2008 – 600 тис. євро, у 2009 – 1,2 млн. євро, у 2010 – 2,4 млн. євро, у 2011 р. цей показник зріс до 5,1 млн. євро, у 2012 році – до 7,9 млн. євро, у 2013 р. – до 12,2 млн. євро, у 2014 р. – до 14,5 млн. євро, а у 2015 р. – до 17 млн. євро.

Рис. 2. Ємність українського споживчого ринку органічних продуктів, млн. євро

За оцінками Федерації органічного руху України, внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні за останнє десятиліття зріс більше, ніж у 40 разів і становив у 2015 році 17 млн. євро (0,4 євро на одного жителя України).

Український органічний рух представлено чималою кількістю учасників сектору органічного виробництва. Асоціаціями виробників органічної продукції на національному рівні є: Федерація органічного руху України, Спілка виробників сертифікованих органічних продуктів «Органічна Україна», Асоціація учасників біовиробництва "БІОЛан Україна".

Інформаційний центр "Зелене досьє" сприяє розповсюдженню інформації щодо органічного сільськогосподарського виробництва. Консультативні органи «КьюС», «ВІП Груп», «СібДАгро», Retail academy надають консультації для малих і середніх підприємств та надавачів послуг в органічному секторі, в тому числі щодо формування нових органічних виробничо-збутових ланцюгів.

На регіональному рівні, Львівська міська громадська організація "Екотерра", науково-навчальні центри «Полісся-Органік», «Полтава-Органік» та інші просувають ідею органічного сільськогосподарського виробництва в різних регіонах України. Також до ключових учасників органічного ринку України належить сертифікаційний орган «Органік Стандарт», що працює у сфері вимог, стандартів, наданні технічної експертизи з органічної тематики та популяризації органічної ідеї. Важливий внесок у розвиток органічного ринку та бізнесу роблять органічні виробники, переробні підприємства, трейдери та роздрібна торгівля, кількість яких постійно зростає. Спеціалізовані центри

продажу органічної продукції і кваліфікованих консультацій для споживачів: Натурбутік, Glossary, ЕкоШик, Органік Ера тощо [4].

Проте, незважаючи на позитивну динаміку розвитку ринку органічної продукції в Україні, досі не вирішеними залишаються такі проблеми: нерозвиненість внутрішнього ринку, недостатня розвиненість інфраструктури торгівлі органічною продукцією, наявність недобросовісних виробників на ринку, недосконалість нормативно-правової бази, недостатня узгодженість усіх ланок в процесі сертифікації, слабкий розвиток інтеграції з міжнародними структурами та обмежений доступ на зовнішні ринки органічної продукції.

Для розвитку виробництва органічної продукції уже сертифікованими операторами органічного виробництва та заохочення й підтримки, створення нових підприємств органічного ринку необхідне удосконалення нормативно-правової бази щодо виробництва органічної продукції та її гармонізація відповідно до вимог європейських Постанов, Регламентів, Директив. Розвиток органічного виробництва в Україні можливий лише за умови державної підтримки. Державне стимулювання може бути реалізоване через фінансову підтримку, пільгове оподаткування, підвищення розміру доплат до закупівельної ціни, пільгові ціни на послуги і засоби виробництва, державне страхування, популяризацію органічної продукції серед виробників і споживачів, створення розгалуженої інфраструктури ринку органічних продуктів [5].

Одним із механізмів підтримки і стимулювання виробництва органічної продукції є проведення спеціалізованих земельних аукціонів. Передбачається, що на серії спецаукціонів учасникам ринку будуть запропоновані земельні ділянки для виробництва органіки і вирощування винограду за пільговими орендними ставками. Пільги вступатимуть у дію тільки після початку фактичної реалізації інвестпроекту – закладання насаджень, початку процесу сертифікації, тобто підтверджених і фіксованих намірів. У разі недотримання визначених аукціонних умов, орендні ставки будуть повернуті до ринкового значення, на рівні середнього показника у відповідному районі [6].

Не менш важливим є і світовий досвід. Так, у Польщі діє Дорадчий центр сільського господарства, розташований в місті Радом. Фермери та переробні підприємства можуть приїхати в центр та дізнатися детальну інформацію про органічне виробництво та законодавство. Існують навчальні центри для проведення тренінгів щодо практичних аспектів переробки органічних продуктів та

демонстраційна ферма. Загалом у Польщі діє мережа з 60 демонстраційних органічних господарств [8].

Отже, напрямок органічного сільськогосподарського виробництва – один із перспективних шляхів розвитку аграрного сектору економіки України, який дозволить досягти нашої державі сталого розвитку та ряду інших переваг. Крім того, органічна продукція є перспективною продукцією для експорту у країни ЄС та світу. Розвиток органічного сільськогосподарського виробництва потребує цільової державної політики зорієнтованої на підтримку даного напрямку, яка включатиме як інструменти прямого, так і непрямого стимулювання та створюватиме сприятливе середовище для виробників та споживачів органічної продукції.

Література

1. Торкатюк В. І. Фінансовий механізм сталого розвитку економіки України [Електронний ресурс] / В. І.Торкатюк, Г. В.Стадник // Формирование экономических структур землеустройства, строительства и управления недвижимостью : состояние, проблемы, решения: материалы конф. – 2013. – Режим доступу : <http://eprints.kname.edu.ua/37893/1/9-10.pdf>.

2. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. академіка НАН України, д. т. н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. – К. : Державна установа "Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України", 2012. – 72 с.

3. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики США [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ams.usda.gov/services/organic-certification/becoming-certified>.

4. Ініціатива Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://green.uccr.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/8_2_Basic_Material_UKR.pdf.

5. Славгородська Ю. В. Виробництво органічної продукції в Україні : стан та перспективи [Електронний ресурс] / Ю. В. Славгородська // Вісн. Полтавської держ. аграр. академії. – 2016. – № 4. – Режим доступу : <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/visnyk/2016/04/11.pdf>.

6. Мінагрополітики підтримає виробництво органіки та виноградарство через механізм земельних аукціонів [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/>.

7. Калетнік Г. М. Державна фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників / Г. М. Калетнік, Н. В. Пришляк // Економіка АПК. – 2010. – №8. – С. 52–55.

8. Шумейко О. Органічне агровиробництво України : тенденції розвитку та виклики інституціонального забезпечення / О. Шумейко // Вісник ТНЕУ. – 2016. – № 2. – С. 33–42.